

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду

Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука од 29. јуна 2017. године именована је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације Мр Сање Петковски под насловом „Утицај глобализације на научну политику и научноистраживачки рад у Србији – вредности, дискурси и институције“. После прегледа рада, Комисија у саставу проф. др Радмила Накарада, Факултет политичких наука, проф. др Мирко Филиповић, Факултет за социјалну превенцију и рехабилитацију и проф. др Мирјана Васовић, Факултет политичких наука (ментор), подноси Наставно-научном већу Факултета следећи

Извештај

о прегледу и оцени докторске дисертације

1. Основни подаци о кандидаткињи и дисертацији

а) Основни подаци о кандидаткињи

Сања Петковска рођена је 1982. године у Лазаревцу. Дипломирала је на Филозофском факултету у Београду 2007. године, на Одељењу за педагогију и андрагогију (просечна оцена 9,33). Тема дипломског рада Сање Петковске гласила је „Базичне вештине и кључне компетенције-концепти и међународна искуства“. У току основних студија је постигла изузетне резултате за које је награђена наградом

Филозофског факултета за најбоље студенте и стипендијом републичког Фонда за младе таленте која је намењена апсолвентима.

Проблемски и интердисциплинарно усмерених интересовања, Сања Петковска 2009. године уписује интердисциплинарне мастер студије на Одељењу за социологију Филозофског факултета у Београду. Завршни мастер рад Сања Петковска реализује под менторством проф. емеритус Марије Богдановић. Стекавши звање Интердисциплинарни антрополог – мастер (просечна оцена 10,00), успешно завршава мастер студије одбранивши тезу под називом „Трансформације идеје универзитета у Болоњском процесу”. Током мастер студија објављује своје прве научне радове и ангажује се као сарадница у невладиној организацији Центар за образовне политике. Почиње интензивније да се бави политичким и друштвеним контекстом образовања и током 2009. године учествује у изради Акционог плана за Националну стратегију за младе у радној групи за образовање. Исте године уписује докторске студије на Факултету политичких наука, смер Култура и медији. Током 2009. године додељена јој је стипендија Министарства просвете, науке и технолошког развоја за докторске студије.

Као стипендисткиња Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Сања Петковска била је укључена на истраживачке пројекте Министарства. У периоду од 2009. до 2011. године ангажована је на пројектима „Политике друштвеног памћења и националног идентитета - регионални и европски контекст“ и „Просвећеност у европском, регионалном и националном контексту - историја и савременост“ на Институту за филозофију и друштвену теорију, под менторством др Гордане Ђерић. Активно доприноси резултатима пројекта у датом периоду, објављује значајан број радова у склопу рада на пројекту и учествује на бројним академским догађајима у земљи и иностранству. Од 2011. до 2014. године у својству стипендисткиње Сања Петковска је била ангажована на пројекту Факултета политичких наука којим руководи проф. др. Весна Кнежевић-Предић „Политички идентитет Србије у локалном и глобалном контексту”.

Поред ангажовања на истраживачким пројектима министарства, Сања Петковска у току докторских студија сарађује са бројним организацијама релевантним за њену

област истраживања, похађа бројне семинаре, конференције и сл. у земљи и иностранству и држи неколико јавних предавања. Између осталог, сарађивала је на пројекту Холандске амбасаде у Србији и Виктимолошког друштва Србије, као и на пројекту Удружења политиколога којим је руководио проф. др Милан Подунавац. Сања Петковској је 2013. године додељена стипендија Erasmus Mundus – Basileus IV за истраживање у оквиру докторске размене које је реализовала на Гент универзитету у Белгији током 2014. године. У току је припрема објављивања чланка који је настао као резултат истраживања на Гент универзитету. Током 2015. године Сања Петковска радила је као истраживач у невладиној организацији Праксис.

Кандидаткиња Сања Петковска објавила је значајан број радова у области високог образовања, студија културе, политичких наука и социологије науке и образовања. Објављивала је радове на српском и енглеском језику и приредила мастер тезу као монографију која је свој први приказ након објављивања добила у црногорском часопису *Социолошка луча* 2010. године. Радови Сање Петковске цитирани су како у домаћим часописима тако и у регионалним. Наведене чињенице о академским постигнућима Сање Петковске најбоље говоре о квалитету и значају истраживачког рада који реализује. Међу значајнијим објављеним радовима кандидаткиње наводимо:

1. Петковска, Сања (2012) „Употреба Википедије у истраживању“. *Култура*, 136, стр. 65–85.
2. Петковска, Сања (коауторство) (2012) „Анализа јавних политика у Србији: образовање“, у: Подунавац, Милан (ур.) *Јавне политике Србије*. Heinrich Böll Foundation, Београд, стр. 85 –107.
3. Петковска, Сања (2011) „Демократија и политика разлике – кроз призму актуелног стања“. *Филозофија и друштво*, 22 (3), стр. 95–119.
4. Petkovska, Sanja (2010) „Questioning the idea of the university in the contemporary world“. In: Claes, T., David S. P. (Eds.), *Frontiers of Higher Education*. Amsterdam - New York, Rodopi, pp. 133–148.
5. Петковска, Сања (2010) *Идеја универзитета и Болоњски процес*. Задужбина

Андрејевић, Београд (монографија)

6. Петковска, Сања (2009) „Контроверзе афирмативних акција у образовању“. *Настава и васпитање*, 58 (2), стр. 287–305.

7. Петковска, Сања (коауторство) (2009) „Ефикасност и правичност система студентског стандарда“, у: *Анализе карактеристика сиромаштва у Србији*. Влада Србије – Тим за имплементацију Стратегије за смањење сиромаштва, Београд, стр. 99–115.

б) Основни подаци и дисертацији

Докторска дисертација „Утицај глобализације на научну политику и научноистраживачки рад у Србији – вредности, дискурси и институције“ укупно има 265 страница. Састоји се од сажетка на српском и енглеском језику, садржаја, основне структуре дисертације, списка литературе у прилога. Основну структуру дисертације чине уводно и три главна поглавља која су подељена у више посебних целина, као и опсежна закључна разматрања која су подељена у три дела употпуњена препорукама. Списак литературе састоји се од укупно 282 наведена релевантна и савремена извора на српском и енглеском језику. Прилоге чине структура питања за интервјуе који су рађени као део емпиријског истраживања, као и листа графикона који се налазе у склопу дисертације. Садржај и структура предате дисертације одговарају пријави дисертације. Предмет, циљ дисертације као и полазна хипотеза одговарају ономе што је пројектовано приликом пријаве тезе.

2. Предмет и циљ докторске дисертације

Предмет докторске дисертације под називом „Утицај глобализације на научну политику и научноистраживачки рад у Србији – вредности, дискурси и институције“ кандидаткиње Сање Петковске је утицај глобализације на научну политику и научноистраживачки раду у Србији, односно промена парадигме научне политике Србије под дејством глобалних и међународних фактора. **Проблем** на који се

кандидаткиња фокусира јесте обликовање националне научне политике под дејством глобалних фактора. **Истраживачко питање** од ког се полази у истраживању јесте: на који начин се тенденције у глобалним научним политикама одражавају на промене које захватају научну политику и научноистраживачки рад у Србији? Промене у глобалној научној политици и у научној политици Србије посматрају се кроз идеационе (вредносне, дискурзивне) и институционалне показатеље. Временски оквир анализе омеђен је, с једне стране, почетком осамдесетих година 20. века који обележава криза социјалистичких режима и распад Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, а с друге стране периодом после 2000. године током којег у Србији следи пост-социјалистичка фаза реформи и успостављање вишепартијског система власти. Проблем истраживања кандидаткиња Сања Петковска поделила је на два дела: с једне стране поставља се питање формирања глобалне парадигме за научну политику и научноистраживачки рад, а са друге стране поставља се питање како те глобалне промене утичу на научну политику и научноистраживачки рад у Србији. У складу предметом истраживања, проблемом и истраживачким питањем дефинисани су и циљеви и задаци који чине окосницу докторске дисертације Сање Петковске. **Циљ** истраживања је да путем критичке научне анализе омогући разумевање и пружи прелиминарно научно објашњење околности и предуслова промене претпоставки научне политике као оквира научноистраживачког рада у Србији под дејством глобализације као макросоциолошког процеса и кризе модерног периода. Из циља произилазе и задаци које у свом истраживању Сања Петковска реализује. Први задатак је утврђивање шта су то глобалне научне политике и који су предуслови њиховог настанка, односно које су то вредности, дискурси и институције условиле формирање глобалних научних политика. Други задатак је био да се анализирају научне политике Србије и околности под којима оне бивају изложене међународном деловању. На крају, последњи задатак који је Сања Петковска спровела у свом истраживању јесте утврђивање како научни радници и раднице перципирају промене научне политике под дејством глобализације које захватају услове и околности у којима они обављају свој рад.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у докторској дисертацији

Премда за из циља истраживања докторске дисертације Сање Петковске произилази да је то тип квалитативног истраживања за који није неопходно нити очекивано дефинисати почетну хипотезу, у овом случају имамо и дефинисану хипотезу. Као што смо видели, докторска дисертација Сање Петковске организована је око два централна елемента научне политике чија се улога у глобалном и националном редефинисању и реорганизовању научне делатности анализира: дискурзивног (вредности, идеје, концепти) и институционалног. Аргумент који кроз истраживање кандидаткиња брани је да конфигурација формалних или неформалних организација, правила или норми и деловања у вези са посматраном појавом узрокује да се појава понаша на одређени начин, односно мења. Дакле, утицај глобализације на научну политику и научноистраживачки рад у Србији пре свега се огледа у институционалним и структурним механизмима. Премда је деловање вредности на којима почива глобална научна политика и дискурса путем којих је она формулисана неоспорно, институционални фактор се процењује као доминантан.

4. Методологија истраживања

Методолошки приступ за који се определила кандидаткиња Сања Петковска и који је у складу са предметом и циљем истраживања које је поставила јесте квалитативан приступ. Квалитативан приступ истраживању за који се кандидаткиња определила базира се на критичкој и интерпретативној епистемолошкој парадигми, а из анализе коју је спровела видимо да ту има и елементата квантитативног истраживања. У сваком случају, овакав тип истраживања има за циљ да разуме, пре него да објасни појаву коју истражује. У циљу разумевања истраживане појаве, кандидаткиња је користила неколико појединачних претежно квалитативних истраживачких метода. Најпре, коришћена је **критичка анализа дискурса** коју је развио Норман Ферклаф. Анализа дискурса на основу текстова и језичких аспеката истраживане појаве помаже у расветљивању друштвених и политичких промена које

се у њима одражавају. Суштина овог приступа је у томе да се нормативни текстови производе у одређеном друштвено-културном, односно институционалном контексту и да у његовом склопу треба и да се анализирају. Поред критичке анализе дискурса, метод који је употребила кандидаткиња Сања Петковска у свом истраживању јесте **критичка анализа јавних политика**. Овај метод јавних политика има за свој циљ да се усмери не само на питања као што су планирање, формулисање, спровођење и праћење резултата политика неке земље у одређеној области, већ и на значења која јавна политика има за актере који делују у њеним оквирима. Важан аспект критичке анализе јавних политика су текстови путем којих је она саопштена, односно њихово ишчитавање које има за циљ да демонстрира како се друштвена промена може видети из текстова закона и релевантних докумената. Међутим, како кандидаткиња полази од критичког приступа који се ослања на неомарксистичке теорије, за њу су подједнако значајни и структурни елементи утицаја глобализације на научну политику и научноистраживачки рад, тако да је у складу са тим методолошкој стратегији истраживања природала и **социолошки и конструктивистички институционализам**. Социолошки институционализам за циљ има да превлада индивидуалистичка и рационалистичка објашњења понашања актера, и није фокусиран само на формална правила. Поред тога, институције се у склопу овог приступа посматрају динамички, а не статички, односно посматрају се у контексту свог окружења. Најважнији допринос конструктивистичког институционализма је у томе што он у виду има и социолошку имагинацију, односно могућност поновног осмишљавања претпоставки на којима институције почивају и њихово темељно редефинисање. На крају, како би се објаснио положај Србије на мапи научне политике под дејством глобалних фактора, употребљена је **анализа светског система**. Анализа светског система уз помоћ концепта центар-периферија послужила је да се објасни неједнакост постсоцијалистичких земаља у читавом процесу, као и недостатак моћи да утичу на решења која процес глобализације носи са собом.

5. Основна структура и кратак опис садржаја докторске дисертације по поглављима

a) Основна структура дисертације

1. УВОД

2. ГЛОБАЛИЗАЦИЈА: ПОЈАМ, ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУПИ, ТЕНДЕНЦИЈЕ

2.1. ПОЈАМ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

- 2.1.1. Глобализација и интернационализација
- 2.1.2. Глобализација и европеизација
- 2.1.3. Глобализација и транзиција

2.2. ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУПИ ГЛОБАЛИЗАЦИЈИ

- 2.2.1. Теорије светског система
- 2.2.2. Теорије глобалног капитализма
- 2.2.3. Теорије умреженог друштва и друштва знања
- 2.2.4. Теорије времена и простора
- 2.2.5. Теорије транснационалности и транснационализма
- 2.2.6. Теорије модернизма и постмодернизма
- 2.2.7. Теорије глобалне културе

2.3. ТЕНДЕНЦИЈЕ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

3. НАУЧНА ПОЛИТИКА У ГЛОБАЛНИМ ОКВИРИМА: ПОЈАМ, ПРЕДУСЛОВИ НАСТАНКА, ПРИСТУПИ И КЉУЧНЕ ДЕБАТЕ

3.1. НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИ РАД, НАУЧНА ПОЛИТИКА И ПАРАДИГМА НАУЧНЕ ПОЛИТИКЕ

- 3.1.1. Научноистраживачки рад
- 3.1.2. Научна политика
- 3.1.3. Парадигма научне политике

3.2. ПОЈАМ ГЛОБАЛНЕ НАУЧНЕ ПОЛИТИКЕ

- 3.2.1. Употреба појма глобалне научне политике

3.3. ПРЕДУСЛОВИ НАСТАНКА ГЛОБАЛНЕ НАУЧНЕ ПОЛИТИКЕ

- 3.3.1. Криза модерних структура знања и модерног

универзитета

3.3.2. Хладни рат и посертани период

3.4. ПРИСТУПИ НАУЧНОЈ ПОЛИТИЦИ

3.4.1. Политички приступ

3.4.2. Економски приступ

3.4.3. Социолошки приступ

3.5. КЉУЧНЕ ДЕБАТЕ У НАУЧНОЈ ПОЛИТИЦИ

3.5.1. Дебата о одновном и примењеном истраживању

3.5.2. Дебата о новој производњи знања

3.5.3. Дебата о „великој“ науци

3.5.4. Дебата о контроли и финансирању науке

4. УТИЦАЛ ГЛОБАЛНЕ НАУЧНЕ ПОЛИТИКЕ НА НАУЧНУ ПОЛИТИКУ И НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИ РАД У СРБИЈИ

4.1. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

4.1.1. КВАЛИТАТИВНИ ПРИСТУП

4.1.1.1. Критичка анализа дискурса

4.1.1.2. Критичка анализа јавних политика

4.1.1.3. Социолошки и
конструктивистички
институционализам

4.1.2. АНАЛИЗА СВЕТСКОГ СИСТЕМА И КОНЦЕПТ
ЦЕНТАР-ПЕРИФЕРИЈА

4.1.3. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП ИСТРАЖИВАЊУ

4.1.3.1. Предмет истраживања и
истраживачко питање

4.1.3.2. Циљ и задаци истраживања

4.1.3.3. Основна хипотеза истраживања

4.1.3.4. Узорак

4.1.3.5. Прикупљање и анализа података

4.2. ВРЕДНОСТИ, ДИСКУРСИ И ИНСТИТУЦИЈЕ ГЛОБАЛНЕ НАУЧНЕ ПОЛИТИКЕ

4.2.1. ГЛОБАЛНА НАУЧНА ПОЛИТИКА И ВРЕДНОСТИ

4.2.1.1. Традиционално насупрот модерном

- 4.2.1.2. Компетитивност насупротив научној сарадњи
- 4.2.1.3. Наука као јавно или као приватно добро
- 4.2.1.4. Научни рад као индивидуална или тимска активност
- 4.2.1.5. Наука као инструментална или као еманципација

4.2.2. ДИСКУРСИ ГЛОБАЛНЕ НАУЧНЕ ПОЛИТИКЕ

- 4.2.2.1. Дискурс глобализације
- 4.2.2.2. Дискурс о друштву знања
- 4.2.2.3. Дискурс неолиберализма
- 4.2.2.4. Дискурс неједнакости

4.2.3. ИНСТИТУЦИЈЕ ГЛОБАЛНЕ НАУЧНЕ ПОЛИТИКЕ

- 4.2.3.1. UNESCO
- 4.2.3.2. OECD

4.2.4. ГЛОБАЛНА И ЕВРОПСКА НАУЧНА ПОЛИТИКА

- 4.2.4.1. Европеизација научне политике као вредност
- 4.2.4.2. Правни дискурс европске научне политике
- 4.2.4.3. Лисабонски процес и Европски истраживачки простор (ERA)

4.3. НАУЧНА ПОЛИТИКА И НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИ РАД У СРБИЈИ У СВЕТЛУ ГЛОБАЛНИХ ТЕНДЕНЦИЈА

4.3.1. НАУЧНА ПОЛИТИКА И НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИ РАД НА ПЕРИФЕРИЈИ: ГЛОБАЛИЗАЦИЈА КАО ВРЕДНОСТ

4.3.2. НОРМАТИВНИ ДИСКУРС НАУЧНЕ ПОЛИТИКЕ СРБИЈЕ 1980-2015

- 4.3.2.1. Нормативни дискурс научне политике у Србији током осамдесетих
- 4.3.2.2. Нормативни дискурс научне политике у Србији током деведесетих

4.3.2.3. Нормативни дискурс научне политике у Србији 2000-2015

4.3.3. НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИ СИСТЕМ СРБИЈЕ

4.3.3.1. Финансирање научне делатности

4.3.3.2. Научна продукција

4.3.3.3. Природне насупрот друштвеним наукама

4.3.3.4. Тренутно стање

4.3.4. НАРАТИВИ О УТИЦАЈУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ НА НАУЧНУ ПОЛИТИКУ И НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИ РАД У СРБИЈИ

4.3.4.1. Наративи о глобализацији и међународном утицају на научну политику и научноистраживачки рад

4.3.4.2. Наративи о европској научној политици

4.3.4.3. Наративи и научној политици Србије

5. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

5.1. ГЛОБАЛИЗАЦИЈА И НАУЧНА ПОЛИТИКА

5.2. ИДЕАЦИОНИ VS. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ НАУЧНЕ ПОЛИТИКЕ

5.3. СРБИЈА НА (НАУЧНОЈ)ПЕРИФЕРИЈИ

5.4. ПРЕПОРУКЕ

6. ЛИТЕРАТУРА

7. ПРИЛОЗИ

7.1. Прилог А – Структура питања

7.2. Прилог Б – Листа графикана

б) Опис садржаја дисертације по поглављима

Уводећи нас у тему, кандидаткиња најпре говори о све већој међузависности савременог света и подривености суверенитета националне државе све већим преношењем надлежности за креирање јавних политика на међународне актере. Смештајући истраживање у глобални контекст, показује се како постсоцијалистичка транзиција и европеизација обликују положај Србије и условљавају њене политике за све области, па и за научноистраживачки рад. Глобални актери још од периода после Другог светског рата имају идеју о проширењу својих научноистраживачких система на читав свет, а у савременом добу стичу се услови да говоримо о глобалним научним политикама. Постепеним удруживањем Европе стварају се услови и за европску научну политику која је одраз борбе за позицију на међународној научној и истраживачкој сцени. Као кључно питање које се у вези са тим поставља јесте то што читав процес у други план ставља организационе и институционалне теме националне научне политике, односно последице које глобални утицаји могу имати на локалне научне системе. То питање, подвлачи кандидаткиња, посебно је важно у контексту великих разлика у системима продукције и дистрибуције знања који произилази из друштвено-историјског положаја земље у светском систему. Стога долазимо до прецизирања да у истраживању глобализацији и њеном утицају није приступљено ни афирмативно ни негативно, већ критички и историјски, будући да је реч о старом процесу који добија ново име. Обзиром да је уређење научне делатности једно од фундаменталних питања развоја и да је питање научне политике толико унапредовало, указано је на то да се говори и о постојању засебне научне дисциплине која за циљ има проучавање научне политике. Три важне димензије за истраживање које је реализовала кандидаткиња Сања Петковска су вредности, дискурси и институције. Кандидаткиња затим указује на важност перспективе актера у проучавању промена које глобализација доноси за научну политику и научноистраживачки рад, чиме нам указује на разлоге зашто је у склопу студије рађено и квалитативно емпиријско истраживање. У уводном делу дефинишу се и предмет и циљ, као и научни значај истраживања. За предмет дисертације узима се

утицај вредности, дискурса и институција глобалне научне политике на научну политику и научноистраживачки рад у Србији. Циљ истраживања је да омогући разумевање рефлексије глобалне научне политике на националну научну политику. Значај истраживања проистиче из актуелности и недовољне истражености феномена. У склопу првог, уводног поглавља представља се и епистемолошки и концептуални оквир истраживања. Говорећи о епистемолошким полазиштима, кандидаткиња Сања Петковска образлаже основне претпоставке интерпретативне и критичке парадигме и важност да се проблемима друштвеног света приступи на посебан начин, различито од појава у природном свету, пре свега из разлога што у друштвеном свету посебну улогу има значење. Међутим, друштвене појаве се не могу свести на значења, стога кандидаткиња аргументовано брани своје критичко становиште.

Друго поглавље састоји се од дефинисања појма глобализације. Кандидаткиња дефинише појам глобализације кроз главне теоријске приступе и тенденције које се јављају у проучавању овог појма. Вишедимензионалност глобализације приказује се кроз њена економска, политичка и културолошка одређења, као и кроз три основна става која Хелд и сарадници идентификују према глобализацији (хиперглобалисти, скептици, трансформационисти). Сложеност тематике глобализације даље се проблематизује одређењем релације коју глобализација има према другим сродним процесима попут интернационализације, европеизације и транзиције. У циљу да што аргументованије образложи одабрани приступ, кандидаткиња представља неколико најважнијих теоријских приступа глобализацији међу којима су теорије глобалног капитализма, теорије умреженог друштва и друштва знања, теорије времена и простора, теорије транснационалности и транснационализма, теорије модернизма и постмодернизма, теорије глобалне културе, као и теорије светског система за које се кандидаткиња опредељује. Разлог тог опредељења је аргументовано образложен, обзиром да теорије светског система на најбољи начин могу да објасне различитост положаја постсоцијалистичких земаља у односу на такозване развијене земље. Тенденције глобализације су кретања ка глобалном управљању, где се поставља питање слободног одлучивања о укључивању у глобалне институције.

Треће поглавље кандидаткиња Сања Петковска посвећује одређењу концепта научне политике у глобалним оквирима. Дефинишући научни рад, основни елемент научне политике, као систематску и креативну активност, кандидаткиња нас подсећа како се функција истраживања формирала у склопу модерног универзитета. Кандидаткиња затим дефинише научну политику као активности одлучивања о томе где, када и којим ресурсима ће се спроводити научно истраживање. Кључну улогу у формирању планиране, усмераване и државно финансиране научноистраживачке делатности имају међународне организације чијим деловањем се успоставља својеврсна (глобална) парадигма научне политике коју карактеришу одређене вредности и дискурси. Глобална научна политика појам је који се, како нам образлаже кандидаткиња, користи још од седамдесетих година прошлог века и предуслови који су омогућили њен настанак јесу: криза модерних структура знања и модерног универзитета, као и Хладни рат и послератни период. Ове околности изнедриле су Сједињене Америчке Државе као светску силу која је пресудно обликовала глобалне научне политике. Оно што је још важно везано за научне политике јесте да им се може приступити са економског, политичког и социолошког становишта. Класификација становишта према научној политици послужила је кандидаткињи да образложи зашто је она истој приступила социолошки – јер није усмерена на једноставно потврђивање датих оквира система, већ на његово трансформисање и мењање. Ради бољег разумевања проблема научне политике, кандидаткиња нас уводи и у кључне дебате везане за научну политику међу којима су да ли улагати више у одновна или у примењена истраживања, да ли је заиста дошло до нове парадигме у производњи знања, да ли улагати у велике или у мале научне пројекте, као и ко треба да контролише смер развоја науке, држава или научна заједница.

Четврто поглавље подељено је на три велике целине. У првој целини четвртог поглавља кандидаткиња образлаже методолошка полазишта, односно оквир истраживања. Најпре се бави методама које примењује у истраживању, док у другом делу образлаже сопствени методолошки приступ – предмет, циљ истраживања, истраживачко питање, истраживачку хипотезу, узорак и поступак прикупљања и обраде података. Кандидаткиња наводи како је при истраживању користила примарне

(добијене техником продубљеног интервјуа) и секундарне изворе података (национална и међународна документа). При обради података кандидаткиња је користила *NVivo 11* програм за квалитативну обраду података. Кандидаткиња Сања Петковска детаљно и подробно наводи све изворе које је користила у дискурзивној анализи документата, као што дефинише и узорак на ком су прикупљени примарни подаци.

У другом под-поглављу четвртог поглавља кандидаткиња је фокусирана на вредности, дискурсе и институције глобалне научне политике. **Глобална научна политика** најпре је анализирана кроз доминантне вредности. Међу вредностима које су анализирани су традиционално и модерно, компетитивност насупротив сарадњи, наука као јавно или приватно добро, научни рад као индивидуална или тимска активност, и наука као инструментална или као еманципација. На основу фреквентности употребе појмова и посматрања контекста у ком се јављају, кандидаткиња је изнела претпоставке о њиховом значају у документима међународних организација UNESCO и OECD која се тичу научне политике. Кандидаткиња је употребу основних вредносних појмова посматрала у историјској перспективи и кроз главне публикације ових организација које су објављиване од 1980. године. Из добијених резултата можемо да видимо да се вредности ове две међународне организације разликују, тако да за UNESCO као најважније вредности, закључујући на основу употребе појмова, фигурирају јавно и друштвено, док су за OECD кључне вредности индивидуално и приватно. Када је реч о дискурсима који доминирају глобалним научним политикама, кандидаткиња је на основу дискурзивне анализе међународних докумената научне политике издвојила четири доминантна дискурса: глобализацију, друштво знања, неолиберализам и неједнакост, поткрепљујући их примерима и цитатима. Анализом фреквенције појмова уочава се велики раст употребе појмова попут глобализације и приватизације, који је карактеристичан како за OECD, тако и за UNESCO. Као институционалну компоненту истраживања кандидаткиња затим представља рад ове две водеће међународне организације, указујући на њихове систематске и структурисане активности популаризовања глобалне научне политике која је према свом основном

усмерењу неолиберална, што значи да се базира на вредностима слободнот тржишта, приватизације, перформативности, такмичења и пројектног финансирања. Посебна тема у склопу глобалних научних политика јесте тема европских научних политика. За европски континет кључна вредност јесте стварање Европског истраживачког простора (ERA), односно европског научноистраживачког система у ком постоји заједничко истраживачко тржиште. Кандидаткиња затим образлаже како се развијала идеја европског научног простора у послератном периоду, односно како се постепено формирао типични дискурс европеизације научне делатности на подручју европског континента. На крају под-поглавља о глобалној научној политици кандидаткиња анализира Лисабонски процес процес утемељења европске научне политике и њену институционализацију у свом зачетку.

Као треће под-поглавље четвртог поглавља кандидаткиња представља резултате истраживања о томе како глобалне научне политике утичу на **научну политику и научноистраживачки рад Србије**. Овај део истраживања представљен је кроз историјску дискурзивну анализу националних докумената која се тичу научне политике и кроз представљање резултата интервјуа који су рађени са научницима и научницама. Пре тога, кандидаткиња образлаже како су глобализација и европеизација доминантне вредности на постсоцијалистичкој периферији, којима ова друштва (треба да) теже, према доминантном схватању. Овакво становиште често, како закључује кандидаткиња, занемарује различитост циљева и интереса различитих земаља које су истовремено још увек у односима конкуренције. Следећи елемент који кандидаткиња представља јесте институционална основа научноистраживачког система Србије, која је специфична по томе што су институти одвојени од факултета, по веома слабој повезаности са привредом и по централизованости. Те карактеристике типичне су за научне системе некадашњих социјалистичких земаља, али је по својој основној структури научноистраживачки систем Србије налик основној структури која постоји у свим земљама света. Научноистраживачки систем Србије представљен је и кроз питања финансирања, научне продукције и положаја друштвених наука као горућих питања у актуелној трансформацији. Такође, дат је кратак преглед тренутног стања. Затим, као што је био случај и са глобалним научним

политикама, анализирају се и дискурси националних научних политика. Кроз специфичну анализу која је подељена у три периода (осамдесете, деведесете, 2000-2015) кандидаткиња показује како се дискурс социјализма у одређењу научне делатности у законима и стратегијама трансформисао у (нео)либерални дискурс који доминира и глобалном научном политиком. Ова трансформација детаљно је аргументована и поткрепљена цитатима из закона и стратегијских докумената. Како анализа показује, током осамдесетих година поље научне политике није било „чисто“ социјалистички дефинисано, већ је и тада научна политика у принципу била дефинисана кроз либералне принципе.

Посебна целина четвртог поглавља посвећена је анализи постојећих наратива научника и научница о научној политици и научноистраживачком раду Србије. Налази истраживања приказани су у оквиру три тематске целине. Прва тематска целина односи се на начине на које наша научна заједница перципира и разумева утицај глобалних и међународних фактора у овој области уопште, као и на природу уверења о начинима на који се ови утицаји рефлектују на научноистраживачки рад у Србији, конкретно. Поткрепљујући квалитативну дискурзивну анализу бројним цитатима, кандидаткиња приказује особености и карактеристичне разлике (некохерентности) у перцепцијама глобалних утицаја унутар саме научне заједнице. Глобални утицаји на научну политику и научно-истраживачки рад посматрају се, углавном, са два различита аспекта: с једне стране, главне промене повезују се са променама у брзини публикавања, а са друге у побољшаној комуникацији унутар глобалне научне заједнице, односно лакшем приступу међународним часописима. Уверења о почецима глобалних утицаја на научно-истраживачки рад у Србији, такође, нису јединствена: једном се повезују са почетком транзиције, а паралелно се заступа мишљење да ови утицаји постоје одувек, само у различитом виду и са различитим последицама. Када је реч о перцепцији европског утицаја на научноистраживачки рад и политику, запажа се да и он разумева различито, неконзистентно; с једне стране, у научној заједници истраживача и истраживачица европски утицај види се као јасно уочљив и недвосмислен, док се, на другој страни, негира постојање таквог утицаја, или чак заступа становиште да се и не може говорити о постојању неке посебне

европске научне политике. Последња тема коју кандидаткиња у раду обрађује односи се на перцепцију и разумевање научне политике Србије унутар наше научне заједнице. Овде се, према представљеним налазима издвајају два кључна тематска питања – финансирање научноистраживачког рада и евалуација научних резултата. Доминантна тема у дискурсу научних радника (према анализираним порукама) односи се на (недовољна) издвајања и лоше моделе финансирања ове области, а посредно, на мала материјална примања научника. Ово се тумачи и као главни проблем који отежава или спречава да се задовољи основни императив научне продуктивности на начин на који га дефинише савремена методологија вредновања резултата научноистраживачког рада. У оквиру дискурса о научној политици и раду значајне теме представљају могућност и опортуност прелажења на пројектно финансирање научноистраживачког рада и, као посебно, питање неопходности обезбеђивања стипендија за докторске студије. Када је, пак, реч о евалуацији, расправа се води о томе да ли би вредновање научноистраживачког рада требало да се одвија према универзалним критеријумима, или би постављене критеријуме требало прилагодити одређеним подручјима науке, односно појединачим научним дисциплинама. Притисак да се објављује по сваку цену („publish or perish“) актуализује и проблем употребе језика у међународној научној комуникацији, као и постојање могућности да се тематизују и истражују локалне (специфичне, а релевантне) научне теме и проблеми. Ово питање истиче се као посебно значајно за научнике и научнице са постјугословенских (и уопште, периферних) подручја, односно из одређених научних области (књижевност, историја). Централно питање које се тематизује у вези са овом проблематиком јесте могућност да се, у тешким и неизвесним егзистенцијалним условима, постигне одговарајућа ефикасност у области ангажовања која и иначе захтева бројна лична одрицања. Представљене особености дискурса о овој теми и разлике у перцепцијама припадника научне заједнице у Србији чине субјективни аспект анализе глобализацијских утицаја у овој области. Овај вид, превасходно дескриптивног, истраживања наратива не омогућава долажење до поузданијих објашњења специфичног разумевања проблема научноистраживачког рада унутар научне заједнице (тј. његове повезаности са неким од објективних

фактора који га условљавају). Ипак, овај субјективни аспект назначава и главнину објективних тешкоћа са којима се научници суочавају делајући у специфичним околностима транзиције и глобализацијских трендова. На овај начин, анализа наратива отвара могућност обухватнијег сагледавања проучаваног феномена и отвара нека нова истраживачка питања.

Последње, **пето поглавље**, намењено је закључним разматрањима која су подељена у четири тематске целине. Најпре се сумирају закључци који се тичу глобализације и научне политике до којих се дошло у првом поглављу у ком су представљене теоријске основе истраживања. Затим се сажето приказују резултати и основни закључци до којих се дошло везано за хипотезу истраживања о односу идеационих и институционалних фактора утицаја глобализације на националну научну политику и научноистраживачки рад. Закључује се да се вредности и дискурси (бар на манифестном нивоу) веома лако прихватају и релативно брзо шире и, неоспорно, утичу на националну научну политику; међутим, кључно тежиште промена остаје превасходно институционално, јер преузета мрежа обавеза условљава конкретне промене научне политике, као и свих осталих сегмената друштва. То, наглашава се у закључним разматрањима, оставља Србију на (научној) периферији Европе и са веома упитном будућношћу научноистраживачког рада. На самом крају рада, износе се препоруке, међу којима су систематско информисање научних радника и радница о глобалним научним политикама, обезбеђивање редовног финансирања научноистраживачког рада и конкретне иницијативе повезивања научноистраживачке делатности факултета и научних института.

6. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација Мр Сање Петковски садржи све одлике веома успешног научно-истраживачког рада. Кандидаткиња се определила за актуелну, недовољно проучавану, тему која третира утицај глобалних процеса на локалне прилике и стања у специфичном домену научноистраживачког рада (у склопу општије тематике односа глобалног и периферног). На академски скрупулозан, инвентиван и ефикасан

начин она је осветлила основни проблем свог истраживања - обликовање националне научне политике под дејством глобалних фактора - и одговорила на главно истраживачко питање постављено у пријави тезе: на који начин се тенденције у глобалним научним политикама одражавају на промене које захватају научну политику и научноистраживачки рад у Србији. Одговоре на основно и неколико изведених истраживачких питања и хипотеза (циљева) кандидаткиња остварује, с једне стране, посматрајући и упоредно анализирајући промене у глобалној научној политици и у научној политици Србије, посредством анализе мноштва идеационих (вредносних, дискурзивних) и институционалних показатеља у склопу обимне документационе грађе и сопственог истраживања. С друге стране, она спроводи упоредну анализу ових промена у два посебна временска оквира које карактеришу различити политичко-економски контексти: осамдесете године 20. Века, обележене кризом социјалистичких режима и распадом Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, и период после 2000. године који обележава пост-социјалистичка фаза реформи и успостављање вишепартијског система власти у Србији. Ову широку тему Сања Петковска, при том, проблематизује и анализује у три истраживачке равни, истражујући њене теоријске, емпиријске и практичне аспекте.

Докторски рад Мр Сање Петковски изложен је јасно и систематично, лепим стилем. Та његова одлика омогућава добру комуникацију са током излагања, разрадом проблема и истраживачких питања и доказивањем основних поставки и хипотеза. Реч је о истраживачким питањима и хипотезама које су биле изложене већ у пријави ове докторске дисертације. У тој раној фази, кандидаткиња је пројектовала добру трасу истраживачког пута којим ће се кретати, обogaћујући је, затим, иновативним приступом и добрим увидима. Као резултат имамо рад који конзистентно изводи своје основне тврдње, убедљиво их доказује и јасно излаже добијене налазе. Узимајући у обзир све наведене квалитете рада, сматрамо да ова дисертација пружа теоријски и емпиријски допринос корпусу сазнања о суштинским аспектима утицаја процеса глобализације на област научне политике и научноистраживачког рада у Србији, тј. о карактеристикама промена парадигме научне политике Србије под дејством глобалних и међународних фактора. Посебан

допринос рада представљају препоруке које се надовезују и смислено ослањају на основне налазе истраживања, а које се могу посматрати као корак ка унапређивању научноистраживачке праксе у нас.

7. Закључак

На основу приказа и посебно оцене докторске дисертације Мр Сање Петковски, „Утицај глобализације на научну политику и научноистраживачки рад у Србији – вредности, дискурси и институције“ Комисија закључује да је кандидаткиња у потпуности испунила задатак постављен у пријави дисертације. Оцена рада коју износимо има у виду његову проблемску и теоријску одређеност и на томе засновано, смислено, извођење истраживачких питања и поставки; затим, одговарајући методолошки приступ анализи јавних докумената и научног дискурса, односно квалитативној анализи садржаја самостално обављених интервјуа; као и зналачко коришћење налаза добијених анализом релевантне и обимне емпиријске грађе за извођење закључака који би омогућили долажење до одговора на ова питања. Констатујемо да је спроведено истраживање одговорило на претходно постављена истраживачка питања и постигло пројектоване истраживачке циљеве.

Полазећи од ових констатација, Комисија је једнодушно мишљења да ова докторска дисертација испуњава све услове за јавну одбрану и предлаже Научно-наставном већу овог факултета да донесе одговарајућу одлуку.

У Београду, 8. 07. 2017. године

КОМИСИЈА

проф. др Радмила Накарада

проф. др Мирко Филиповић

проф. др Мирјана Васовић